

Žan Mejno: UVOD U POLITIČKU NAUKU. Предговор др. Јована Ђорђевића, превео Милорад В. Симић (св. 14 Популарне правно-политичке библиотеке). Београд, 1960, Савез удружења правника Југославије, с. 248.

Свако ко је склон поређивању наћи ће у овој књизи доста прилика за то. Моћи ће да супротстави схватања једног од свестраних политиколога Запада и југословенска марксистичка схватања изражена у „Предговору“ проф. др. Јована Ђорђевића који достиже оквире праве студије. Као што је Мејново дело на нашем језику једна од пионирских појава у преводилачком фонду политичких наука, тако је и ова студија један од првих радова знатног обима из наше литературе политичких наука. Ова студија као увод у Мејново дело читаоцу је неопходна, јер, Мејно „не тражи и не утврђује суштину и специфичност политике. Он се не бави проблемима политичке власти, суштине, структуре и улоге државе [...] Мејно говорио о законитостима у политичком друштву, али их не открива; расправља о предмету политичке науке, али га не утврђује као садржину и аспект стварности [...] Мејно не покреће ова и друга основна теоријска питања теорије политичких наука и отуда његов рад није покушај да се научно заснује и образложи једна нова наука у политици. Он нијансирано [...] критички и са пуним познавањем ствари указује на ограниченост, [...] идеолошку оптерећеност [...] у западној политичкој науци која је углавном предмет његовог испитивања. Али он не даје теоријску основу и методолошки поступак за превазилажење [...] слабости. Али, и поред ових ускости, Мејно даје значајан прилог за афирмирање самосталности политичких наука [...], његови описи и оцене метода и технике [...] су не само технички прецизни већ и [...] ослобођени техничких детаља, жаргона и апстракција које најчешће налазимо у сличним радовима на Западу“ (Предговор, с. 21). Сем тога, Мејнова реченица не достиже упечатљиву јасност и лакоћу уобичајене стилизације у француској научној литератури. Његове формулације, иако су далеко од замршености, на извесним местима су неодређене, а на другим местима претерано лаконске, тако да све то отежава читаоцу да одржи пажњу. Најзад, распон Мејноове проблематике је, поред празнина, веома широк што ће показати преглед Мејноове систематике.

Књига се састоји из четири одељка: 1. Предмет политичке науке, 2. Метода политичке науке, 3. Способност политичке науке, и 4. Позив политичке науке. — Први одељак је подељен на поглавља о разграничењу поља проучавања на основу чега се формулишу односи политичке науке са осталим научним дисциплинама, као и проблем објективности који би пре ишао као почетно поглавље другог одељка.

Одељак „Метода политичке науке“ је рашчлањен на четири поглавља која се могу груписати на карактер методе политичке науке, циклус истраживања и технику истраживања, напосе примену математике у политичкој науци. Док ће циклус истраживања заинтересовати фундаменталне истраживаче, а исто тако унеколико и истраживаче који своје интересовање свде искључиво на потребе праксе [ове последње нарочито уколико се то тиче излагања о сарадњи друштвених наука (с. 136—138)], дотле ће техника истраживања бити нарочито корисна за истраживаче-практичаре. Службеници ОМТ, на пример, у среским НО, задржаће нарочито своју пажњу на расноврности — давно насталог рачуна вероватноће и скорије настале употребе узорака и теорије игара, итд. (с. 172—178).

Тек после овог пута кроз предмет и методу политичке науке читалац се може упутити у синтетичку пројекцију предмета и метода политичке науке усмерену на њену корисност, тј. у проблематику њених могућности у пружању научних резултата. План одељка о тим могућностима је овакав: „[...] Покушаћемо најпре да покажемо да се људске појаве, а нарочито политичке чињенице не опиру нужно објашњењу (као што је специфицирано у односу на разумевање): немајући претензија да допринесемо било шта ново таквом проблему, мораћемо, после толиких других, да поменемо детерминизам. Пошто будемо на неки начин оправдали системати-

зацију у нашем подручју остаће да се ближе одреди њен дух и скицирање њених модалитета“ (с. 184). Конкретније, полазна тачка поглавља о могућностима систематизације је проверавање детерминистичке концепције у антрополошким научним дисциплинама, да би затим аутор ове дисциплине довео у везу са развојем човечанства и закључио о месту детерминизма у друштвеним, посебно политичким наукама. Прихватање детерминизма омогућује разне начине теоријске формулације о којој говори следеће поглавље. Најпре формулација посебних закона (разноврсност типова закона и разних начина њиховог изражавања); Затим покушај глобалне формулације — монистички и плуралистички.

Завршни одељак „Позив политичке науке“ говори о ширењу круга научног сазнања и због удела политичке науке, као и у уласку политичке науке у друштвени живот. Ширење круга научног сазнања значи да „као и све чињенице друштвеног живота, политичке појаве пружају градиво за друге интелектуалне подухвате [обраду политичких појава методама које не спадају у област политичке науке већ, на пример, у области уметности — АС: у питању је да се они опишу, истакне њихова вредност и процени помоћ коју нам могу пружити“ (с. 215). Улазак политичке науке у друштвени живот значи не само однос са политичком акцијом (вољни односи), него и однос са спонтаном активношћу, на пример, последице сондирања јавног мишљења.

Већ током летимичног прегледа садржаја, читаочеву пажњу ће привући својом посебношћу наслов главе последњег одељка „Књижевно описивање политичких појава“. „Није оригинално ако се примети да су супарништва око власти била омиљена тема књижевности у многим епохама. Свакако разни писци, који су хтели да буду сликари свог друштва, занемаривали су политичке аспекте: Марсел Пруст је можда најтипичнији пример такве равнодушности [...]. Али, то није општи став као што [...] показују случајеви Балзака, Стендала, Золе [...]. Са овог гледишта, изгледа нарочито корисно задржати се на роману. Овај књижевни род без граница дозвољава да се, захваљујући машти помешаној са стварношћу поменутих чињеница, лако изразе намере и понашања [...] која су умешана у политички живот“ (с.218). Мејно сматра да је књижевност као сведочанство погледа једног друштва на политику елемент политичке анализе, већи или мањи, али никад занемарљив. С друге стране, у ставу према књижевности као извору документације треба бити доста резервисан, јер има белетристичких дела која су научно објективна, а има их и доста таквих која су избличена пристрасношћу. Међутим, аутор је у тој опрезности неправедан према белетристици. Исто тако, у мањем или већем броју, могао би се навести низ дела из друштвених наука која су оптерећена превеликом пристрасношћу. Довољно је само поменути да у време кад су још многи теоретичари правне професије писали о правној држави, у време кад она то већ у много чему више није била, да је тада један књижевних правничке формације у делу *Процес* испао објективнији од ових научника. Или да узмемо други пример — писање енглеских правника о енглеској локалној самоуправи и роман *Мансарда* који је, по свему судећи, ближи истини. Најзад, треба се подсетити да је Маркс једном рекао да је више сазнао о економици Француске из Балзака *Људске комедије* него из многих монографија француских економиста.

С друге стране, како изгледа, такозвана чиста наука која је, унеколико пандан уметничком правцу уметност ради уметности, представља нешто много горе у своме, научном домену, него поменути уметнички правац на пољу уметности. Иако је неколико страница раније Мејно рекао да приликом инвентарисања метаполитичких начина приступања политичким чињеницама „стручњак у политичкој науци ваља да се чува сваке прегензије на неку битну надмоћност (коју би осредњост досад постигнутих резултата чинила безначајном): битно је да се добро схвати разлика између природе научног објашњења и амбиције која надахњује остале поступке

интерпретације“ (с. 215), ипак је у односу према Ђелетристици Мејно на неки начин баш то учинио.

Разумљиво, све то не значи да се треба приклонити субјективистичким девијацијама већ напротив, да у књижевности воља користити оне резултате који су проистекли из њених научних елемената потенцираних субјективном снагом уметничких импулса, које, с друге стране, сам уметник мора да коригује ако жели да то заиста и буде.

У вези с тим читаоца ће посебно привући и излагања о користи политичке филозофије и тзв. естетске интерпретације политичких појава која се заснива на комбинацији искуства и маште која је сродна машти која је неопходна за оцену уметничког дела.

Александар Стојановић

Dr. I. Szász: *AZ EURÓPAI NÉRI DEMOKRÁCIÁK NEMZETKÖZI MĀGÁNJOGA* (Међународно приватно право европских народних демократија), Budapest, 1962, Akadémiai Kiadó.

Већина аутора данас у свету признаје, да међународно приватно право (без обзира да ли је грана међународног или унутрашњег права) има наддржавну вокацију и наддржавне циљеве. Због тога све више јача и тенденција да се међународноприватноправни системи приближе. То се постиже како акцијама на међународном плану, тако и акцијама на унутрашњем плану кроз разраду појединих института руководећи се свесно идејом корисне коезистенције правних и економских поредака.

У овим напорима све су више видљиви и покушаји, да се у једном научном делу обухвати сплет билатералних односно мултилатералних проблема међународног приватног права — као што су на пример међународноприватноправни односи између двеју или више држава. Могли бисмо рећи, да овакав начин прилажења стварима усмерава аутора, да на колизионе конфликти не гледа само као на чињенице које треба тумачити и према којима треба заузети став — већ као на проблеме које треба решити. Као што је познато, у САД постоји читав низ међународноприватноправних студија рађених упоредноправним методом (*Bilateral studies in private international law* — у редакцији *Arthura Nussbauma*). Оригинилан покушај у овом домену представља књига Иштвана Сасија, чији је предмет изучавања међународно приватно право европских народних демократија.

У своме делу аутор се држи углавном класичног система излагања. Књига има општи и посебни део, а посебни део се дели према правним гранама. У општем делу аутор се бави појмом, предметом и местом међународног приватног права у систему права; затим говори о правној науци и изворима у народним демократијама; након тога о посредном и непосредном регулисању; о одлучујућим чињеницама; о сукобу колизионих норми; о примени страног права и о случајевима када се искључује примена страног права. Методолошки гледано, аутор, након постављања проблема (при чему се наводе и схватања западних теоретичара) приказује решења која постоје у теорији и пракси европских народних демократија, цитирајући литературу и позитивне прописе — да би на крају покушао да формулише заједничке карактеристике решења и схватања, излажући понекад и своје личне ставове. Треба подвући и то, да с обзиром да је дело написано са претензијама да се прикажу карактеристике и развојне линије социјалистичког међународног приватног права, представља свакако пропуст, да наше југословенско право није представљало предмет проучавања. Овај пропуст унеколико умањује и вредност теоријских закључака који су изведени на темељу упоредноправних проучавања. Ово тим пре, што југословенско међународно приватно право одражава једну такву друштвено-економску